

Władysław Sikora
(1933–2015)

Portrét těšínského spisovatele

Libor Martinek

Libor Martinek

**Władysław Sikora
(1933–2015)**

**Portrét těšínského
spisovatele**

© Doc. PhDr. Libor Martinek, Ph.D.

ISBN 978-80-88463-17-7 (pdf)

ISBN 978-80-88463-18-4 (ePub)

ISBN 978-80-88463-19-1 (mobi)

OBSAH

ÚVOD	5
1. Ve víru polemik.....	6
1.1 Polemika s recenzním výkonem Anety Damborské	6
1.2 Omyly a lži v bakalářské práci Soni Matušné.....	9
1.3 Závěrem k podkapitolám 1.1 a 1.2.....	12
2. Dynamika vývoje literatury polské národnostní menšiny v Československu a v České republice...	13
2.1 Léta 1920–1939, meziválečné období ovlivněné literárním regionalismem	13
2.2 Léta 1945–1959, poválečné období ovlivněné socialistickým realismem	14
2.3 Léta 1959–1968, střetávání tradice s moderností.....	19
2.3.1 Nástup generace antologie <i>Pierwszy lot</i> (přelom 50. – 60. let 20. století).....	21
2.4 Léta 1969–1989, kvalitativně různorodá literární tvorba, zesílení kulturní vazby s Polskem	23
2.5 Období transformace kultury v ČR a v PR po roce 1989	25
2.6 K současné situaci v literatuře polské národnostní menšiny.....	27
3. Władysław Sikora – představitel moderní polské literatury českého Těšínska.....	31
4. Władysław Sikora v kontextu polské regionální, „menšinové“ literatury.....	33
5. Počátky literární tvorby Władysława Sikory.....	35
6. Sikorova básnická tvorba po roce 1968.....	44
6.1 <i>Karel</i> , „Náčrt poémy“	44
6.2 <i>Henryk Nitra</i> – portrét řezbáře ve verších.....	48
6.3 Folklorní inspirace – <i>Tercyny</i>	51
6.4 Životní básnická bilance <i>Nim sady nas wyręczą</i> – „Než to sady udělají za nás“	52
6.5 <i>Luto z podplomykiem</i> – „Chmurno s podplamenicí“.....	55
6.6 Přátelům z tzv. Bermudského trojúhelníku – <i>Bronkowi i kamratom</i>	56
6.7 Česko-polský výbor básní <i>Hustý život býval</i> – <i>Gęste było życie</i>	57
7. Władysław Sikora jako prozaik.....	59
7.1 Sborník humoresek <i>Mrowisko</i> – „Mraveniště“	59
7.2 Soubor povídek <i>Skrzyżowanie</i> – „Křižovatka“	59
7.3 Soubor statí a esejí <i>Wielokropki</i> – „Trojtečky“	61
7.4 Román <i>Za ojcem idę</i> – „Následuji otce“	64
7.5 Historický román <i>Przelacz</i> – Přelač	67
7.6 Próza <i>Sześciórka</i> – „Šestička“	68
7.7 Žánrově nevyhraněná próza <i>Ojcowizna</i> – „Otčina“	69
8. Korespondence Władysława Sikory s Wiesławem Adamem Bergerem	73
9. K charakteristickým motivům v poezii a próze Władysława Sikory	75
10. Recepce literární tvorby Władysława Sikory v České republice	77
11. Spolupráce Władysława Sikory s Loutkovým divadlem Bajka	80
12. Władysław Sikora jako překladatel	83
ZÁVĚREM.....	86
SUMMARY	87
STRESZCZENIE	88
Prameny.....	89
Literatura	90
Elektronické zdroje.....	94
EDIČNÍ POZNÁMKA.....	95
LEKTORSKÉ POSUDKY ¹	96
ABSTRAKT	101
ABSTRACT	102
KLÍČOVÁ SLOVA.....	103
KEY WORDS	103
PŘÍLOHY (ukázky vybraných recenzí knižní autorské monografie)	104

¹ Jde o lektorské posudky týkající se chystané monografie o W. Sikorovi do tisku z r. 2015.

ÚVOD

Motto:

*Ojczy dzieciństwa odległego
wsparty na toporzysku w szczawinie
kiedy ziemia się na odpowiedź rozwiera?*²

Polsky píšící Władysław Sikora pocházel z malé horalské obce Bocanovice u Jablunkova. Narodil se 10. 5. 1933 jako třetí dítě Jadwigy a Józefa Sikorových. Rodina vlastnila nevelké hospodářství. Během druhé světové války, v r. 1943, zemřel Sikorův otec Józef a zanechal ženu Jadwigu (rozenou Szkanderovou) s pěti dětmi. Rodina prožila tvrdý život za okupace i po ní. Otec měl na Władysława velký vliv, byl mu vzorem jako plebejský těšínský patriot. Po připojení Těšínska přímo k Říši zahájil Sikora školní docházku v německé základní škole, po válce pokračoval na základní škole s polským jazykem vyučovacím. Maturoval v r. 1953 na gymnáziu s polským jazykem vyučovacím v Českém Těšíně a ve studiu pokračoval na Vysoké škole pedagogické v Olomouci, obor polština – ruština (absolvoval v r. 1957).

V letech 1957–1964 Sikora působil jako učitel v Mostech u Jablunkova, v letech 1964–1969 jako redaktor polských novin Głos Ludu v Ostravě. V letech 1968–1970 byl členem Svazu československých spisovatelů. V r. 1969 se s většinou redaktorů dočkal vyhazovu z redakce novin, mj. kvůli odsouzení vstupu armád Varšavské smlouvy do Československa. Poté byl zaměstnán jako referent pro organizační záležitosti Hlavního výboru Polského kulturně-osvětového svazu (Polski Związek Kulturalno-Oświatowy w Republice Czeskiej; dříve: w Czechosłowacji) v Českém Těšíně, kde jako hlavní účetní pracovala jeho manželka Helena (roz. Krężeloková). Od r. 1978 byl dramaturgem Loutkového divadla Bajka v Českém Těšíně, v r. 1983 byl opět nucen opustit zaměstnání, takže se vrátil k pedagogické práci v základní škole s polským jazykem vyučovacím v Českém Těšíně. K tomuto kroku se našly politické důvody. V té době sílilo v Polsku hnutí Solidarita a místní komunisté se domnívali, že by Sikora a někteří další zaměstnanci HV PZKO mohli mít na polské obyvatele českého Těšínska ideologicky nežádoucí vliv. Po r. 1990 byl redaktorem časopisu pro polskou mládež Ogniwo (v Těšíně), a to až do r. 1994, kdy odešel do důchodu.³ Do nedávné doby, kdy se poněkud zhoršil Sikorův zdravotní stav, byl aktivní jako spisovatel a publicista; přispíval mj. do Głosu Ludu⁴ a Zwrotu statěmi a fejetony na regionální i nadregionální literární a kulturní témata.⁵ Dlouhodobě žil v Českém Těšíně, kde 22. 10. 2015 zemřel.

² Władysław Sikora, Skosy. In: *Tercyny*. Třinec: Grupa Literacka '63, 1992, s. 6. („Otče dětství vzdáleného / opírající se o sekeru ve šťovíku / kdy se při odpovědi země otevře?“) Není-li uvedeno jinak, polské texty v publikaci přeložil do češtiny Libor Martinek.

³ Rovněž by stálo za zjištění, jakou podobu měla Sikorova časopisecká tvorba pro děti; avšak tento úkol ponecháváme našim následovníkům.

⁴ V Głosu Ludu, kde působí Sikorův syn Jacek (mj. také pozoruhodný básník střední generace), pravidelně, jednou za týden, publikoval v letech 1992–2008 cykly fejetonů pod názvy Tamte lata („Ty roky“), Przystawki czwartkowe („Čtvrteční předkrmy“), které shrnul do sešitu *Problemy III* (z let 2000–2002), a U Oldboya („U Oldboye“). Oba cykly představují neocenitelný pramen poznání místního, ale i národního českého a polského literárního a obecně kulturního života (autor píšící tato slova z nich sám čerpal poučení při shromažďování materiálů např. ke knižní monografii o Ódrovi Łysohorském z r. 2016, neboť se překvapivě ukázalo, že rodák z Frýdku, českého původu, píšící v tzv. laštině – nešlo o tvorbu v tomto nářečí, ale o básnický idiolekt uměle vytvořený autorem – nijak podstatně polské spisovatele z českého Těšínska nezaujal).

⁵ W. Sikora dále publikoval v periodikách (v abecedním pořadí) Alternativa (resp. Alternativa nova, Alternativa plus), Czerweny kwět, Głos Ziemi Cieszyńskie, Jutrzenka, Kalendarz Śląski, Kontrasty, Kulturní měsíčník, Magazyn Kulturalny, Nadodrze, Nasz Klub, Nasza Gazetka, Nowá svoboda, Ogniwo, Opole, Ozvěny – Echo,

1. Ve víru polemik

Naše práce⁶ vychází z dřívější autorské monografie o W. Sikorovi z r. 2015. Byly na ni napsány dva lektorské posudky, z nichž jsme se poučili. Šlo svým zaměřením o regionalistickou publikaci, která se dočkala několika velmi dobrých hodnocení v tisku u nás i v zahraničí (Polsko, Slovensko). Avšak našla se i jedna výjimka, kterou představovala odborně značně ubohá, v mnoha ohledech pomýlená recenze *Rizika a meze autorské monografie, Martinkův pohled na představitele „menšinové“ literatury*⁷ českého Těšínska v časopise Bohemica Olomucensia magistrantky v oboru česká literatura FF UP v Olomouci Anety Damborské. (Damborská 2016: 215–220.)

1.1 Polemika s recenzním výkonem Anety Damborské

Absolventka olomoucké bohemistiky Aneta Damborská jako recenzentka knihy o polském spisovateli z českého Těšínska W. Sikorovi mimochodem svou diplomovou (magisterskou) práci zaměřila na bohemistické téma *Próza a dramata Aleny Vostré z 60. let* (2014) a dříve obhájenou bakalářskou práci na problematiku *České edice pohádek bratří Grimmů* (2012). Damborská není polonistka a ani literární komparatistka, jež by se zabývala česko-polskými literárními vztahy, jedinou „kvalifikací“ k napsání recenze pro olomoucký bohemistický časopis bylo patrně to, že údajně pochází z Bohumína.

S ohledem na problematiku tvrzení recenzentky jsme v Bohemica Olomucensia zveřejnili polemiku (Martinek 2017: 159–162), která koriguje četné omyly objevující se ve zmatené a k tomu částečně plagiátorské kritice Damborské (místy vykrádala recenzi polského bohemisty dr. Leszka Engelkinga) a zároveň osvětluje zaměření publikace i její vydavatelský kontext (citujeme ji *in extenso* a aktuálně doplňujeme několika poznámkami):

„V Bohemica Olomucensia 2016/1 se objevila recenze Mgr. Anety Damborské mojí knižní monografie o spisovateli z polské národnostní menšiny na českém Těšínsku Władysławu Sikorovi. Ta byla vydána díky sponzoringu českotěšínské tiskárny Finidr s.r.o., která vydala knihu v nákladu 200 kusů a s předem dohodnutým rozsahem do cca 150 stran (ve výsledku má 151 s.), a to do konce roku 2015 (externího grafika jsem si zaplatil sám). Zároveň šlo o první publikaci v rámci edice Spisovatelé Těšínska opavského nakladatelství Literature & Sciences, která je určena především zájemcům z řad čtenářské veřejnosti o literaturu z tohoto příhraničního regionu (jako druhý svazek této edice vyšla v r. 2016 monografie o Henryku Jasiczkovi). Tato edice doplňuje dřívější regionální edici Osobnosti Slezska,⁸ která je zaměřena širěji a kterou iniciovala Matice slezská v Opavě, avšak ta je po personálních změnách ve vedení organizace spíše v útlumu, každopádně jsem jednal již dříve s jejím bývalým předsedou Ing. Vlastimilem Kočvarou o možnosti připravit několik autorských monografií spisovatelů z česko-polského pohraničí právě pro onu zmíněnou edici. Výsledkem tedy byla autorská monografie, která je určena laické veřejnosti, zčásti odborné veřejnosti, pokud se někdo této problematice věnuje podobně jako píšící tyto řádky. Mním tím zejména čtenáře z polské národnostní menšiny na Těšínsku, kteří jsou vesměs bilingvní do té míry, že bez problémů recipují české texty, českým čtenářům, a to nikoli jen z regionu, ale širě i z celé republiky, kteří o takové téma projeví zájem (vím o tom, že se i takoví čtenáři našli), institucím z regionu i mimo něj (školy, knihovny apod.). S ohledem na implikovaného čtenáře jsem proto přeložil všechny polské citáty do češtiny (až na jednu výjimku, kterou byla vydavatelská recenze brněnské polonistky a slavistky polského původu prof. Krystyny

Poglądy, Przekrój, Region – Krnovské noviny, Těšínsko, Trybuna Opolska, Tygodnik Kulturalny, Tvar, Warmia i Mazury, Życie Literackie aj. (Srov. Martinek 2004: 164, 170).

⁶ V odborné práci používáme podle všech doporučení autorský plurál.

⁷ Asi by bylo lépe hovořit o literatuře polské (národnostní) menšiny v ČR, aby nedošlo ke zmýlení např. s menšinovými literárními žánry.

⁸ Pro zajímavost, jako šestý svazek edice Osobnosti Slezska vyšla kniha Drahomíry Vlašínové *Ludmila Hořká, Hořký život – hořké jméno* (Opava 2008) věnovaná polozapomenuté regionální slezské spisovatelce – obsahuje pouhých 93 stran textu!

Kardyni-Pelikánové a tu jsem doplnil do obsahu takřikajíc na poslední chvíli – k otázce časového presu se ještě dostanu – a překlad by si nutně vyžadoval její autorizaci, na což již nebyl čas). Co se týče termínu vydání monografie, dlužno říci, že jsem usiloval „Stihnout to před Pánem Bohem“, abych parafrázoval titul románu polské spisovatelky Hanny Krall, což se mi podařilo, kniha vyšla několik měsíců před smrtí W. Sikory (22. 10. 2015).

Kniha byla doplněna všemi potřebnými metatexty, mj. Summary, Streszczenie, Prameny, Literatura, Ediční poznámka, Lektorské posudky, Jmenný rejstřík a rozsáhlým poznámkovým aparátém, které jsou třeba MŠMT požadovány k uznání knihy jako odborné monografie (souhlasím s recenzentkou, že bylo možné ještě něco přidat kvůli lepší orientaci čtenáře, avšak text by se tím rozrostl o další stránky; například uvádění autorovy bibliografie mimo rubriku Prameny by bylo duplicitní, ale dejme tomu vhodné pro knihovníky). Nicméně nešlo o publikaci vydanou například univerzitou a určenou hlavně odborníkům v rámci jakéhosi úzkého, specificky vyhraněného a, řekněme, akademického čtenářského *milieu* a vnitřního recepčního okruhu, tudíž v podstatě omezeného oběhu (cirkulace) publikace. Neběželo ani o vytištěnou disertační práci, kde by se recenzentkou postrádané metatexty⁹ měly nacházet z hlediska požadavků na takovou práci kladených.¹⁰ Přesto recenzentka od počátku přistupovala k této skromné brožurce, mající hlavně osvětový charakter, jako k právě takovému typu zdroje.

K recenzi Damborské bych podotkl, že jde v jejím případě o značně rigorózní přístup hodnocení, jenž by se hodil na publikaci trochu jiného typu. Například mi není jasné, proč má čtenář v úvodu o autorovi jako spisovatelské osobnosti číst něco o tom, komu je kniha určena? Podle mne je to redundantní a poslání knihy je stručně objasněno v ediční poznámce. Také nechápu, proč recenzentce scházelo *expressis verbis* vyjádření v úvodu, že je Sikora „polský spisovatel“, což snad každý čtenář pozná podle titulu, pak když knihu jenom otevře, navíc je to patrné z autorova jazyka, jímž píše, rodinných poměrů, studií apod. Kdyby byl W. Sikora bilingvní spisovatel jako třeba básník a aforista Ing. Lech Przewczek z Trince, tak to zdůrazním a na příslušném místě o tvůrčím bilingvismu v této menšinové literatuře pojednám, jelikož jsem se touto problematikou také poměrně výrazně zabýval. Nevím, proč bych nemohl novináře Jacka Sikoru označit za „pozoruhodného“ básníka,¹¹ když jde o autora několika

⁹ Damborská uvádí, že: „Stranou Martinkova zájmu zůstaly strojopisně rozmnožované Sikorovy texty, jež si jejich autor vydával svépomocí. Jejich výčet se nachází v kap. »Władysław Sikora – představitel moderní polské literatury českého Těšínska«. Rovněž není předmětem zájmu Sikorova publicistika roztroušená v periodickém tisku.“ (Damborská 2016: 216.) Mimochodem na to jsme čtenáře sami upozornili. Co se týče první výtky, není možné se pouštět do rozborů samizdatu, pakliže nešlo o žádný samizdat, ale inedit, vesměs pak nepřetištěný (oficiálně zveřejněný) jinde, omezený na úzký okruh (zasvěcených) čtenářů. Recenzentka také nemá pravdu, že bychom se tématu nevěnovali, když dvě Sikorovy sbírky (*Nim sady nas wyręczą* a *Luto z podplomykiem*) vyšly právě ineditně. Pokud jde o druhou výtku, Damborská si patrně neuvědomuje, že výzkum publicistiky by si vyžádal jinou metodologii výzkumu a zcela jinak pramenně a interpretačně pojatou publikaci nebo rozsáhlejší (případovou) studii. Podrobná (personální) bibliografie je pak úkolem spíše pro děletrvající práci profesionálního knihovníka či studenta knihovnictví třeba v diplomové práci, nikoli v regionalisticky zaměřené knižní studii o předem omezeném počtu stran, když nebylo možné sponzora, ředitele tiskárny Finidr, žádat o mnohem víc peněz na vydání knihy.

¹⁰ Nepochybujeme o tom, že v této oblasti byla Mgr. Damborská svým školitelem v rámci doktorského studia dobře vyškolená a měla určitou představu o tom, jak má magisterská diplomová práce vypadat. Proč však takové maximalistické požadavky klást na regionalistickou publikaci o nějakých 113 stranách textu (ostatní tvoří překlady z poezie nebo fotografie z rodinného archivu)? Mezi ně tyto požadavky patří „sopis veškerého knižně vydaného díla (...), případně i sopis literatury o spisovateli. Pro českého čtenáře by byl přínosný i sopis překladů do češtiny. Kromě jmenného rejstříku bych uvítala i rejstřík názvovů, který by umožňoval lepší způsob vyhledávání.“ (Damborská 2016: 220.) Plete si Damborská literárněvědnou práci s bibliografií autora, tedy s prací z oboru knihovnictví? Neuvědomuje si, že primárním cílem literárněvědného výzkumu jsou texty s funkcí estetickou (jak pravil strukturalista Jan Mukařovský) a nikoli žurnalistika? (S respektem k tomu, že některé žánry, jako esej nebo fejeton, jsou na hranici beletrie a publicistiky.)

¹¹ Jak je rovněž patrné z výše uvedené, ve srovnání s původní verzí nikterak nezměněné poznámky pod čarou, šlo o přívlastek v rámci básnickovy profese, nikoli charakteristiku díla! Jestliže je práce primárně věnována otci autora, bližší představení tvorby Jacka Sikory by bylo redundantní. Neděláme to ani v případě monografií věnovaných například Henryku Jasiczkovi (dvojjazyčně tvořící vnuk Marian Palowski) nebo Wilhelmu Przewczkovi (syn Lech Przewczek, dcera Lucyna Przewczek-Waszková); vždy se samozřejmě odkazujeme na naše

dobře hodnocených sbírek poezie v polštině, asi nejvýraznějšího básníka své generace, tj. polsky píšících autorů z českého Těšínska. Překladatelsky jsem se podílel na dvojjazyčné sbírce Jacka Sikory *Za późno na wiosnę – Próżno na jaro* (Český Těšín 2007) a napsal k ní doslov; sbírka se dočkala pozitivních kritických ohlasů u nás i v Polsku (L. Muška – měsíčník Akord v Brně, P. Voňka – revue Psí víno v Praze, K. Kaszper – měsíčník Zwrot v Českém Těšíně, I. Mikrut – měsíčník Śląsk v Katovicích). Jacek Sikora je řazen do kontextu generace nazývané podle antologie polských autorů z českého Těšínska *Spotkanie* (Ostrava 1985).¹²

Dále se v recenzi vyskytují další neporozumění, například týkající se problematiky regionalismu, když se autorka podivuje nad skutečností, že nevedu ostrou čáru mezi tím, která díla jsou ještě regionální a která jsou již nadregionální nebo univerzální. Takhle to, s prominutím, nalajnovat opravdu nelze.¹³ Stejně není možné zcela přesně rozlišit například to, které motivy kam patří, aniž bych se tohoto úkolu ujal nějakou násilnou formou, jak paradoxně (jednou něco chce přísně lišit, podruhé zase nikoli) sugeruje recenzentka. Zde jsem se přidržel koncepce univerzitního opolského badatele prof. Alfreda Wolneho, jak správně recenzentka podotýká, ale tu jsem pochopitelně modifikoval s ohledem na konkrétní případ Sikorova díla. Damborská si patrně neuvědomuje, že záleží primárně na tom, do jakého kontextu se motivy zapojují, jinak by tuto výhradu neměla. Potíže s motivy nemají badatelé jen s takovou osnovou, jakou si zvolil Wolny a kterou jsem parafrázoval, ale o určité tendenci k „osmózám“ tohoto nejmenšího stavebního tematického prvku prozrazují třeba pokusy o tematickou a motivickou analýzu díla Ladislava Fukse, kterých se v poslední době vyrojilo v rámci literárněvědného diskursu hned několik a jejichž autoři s tím těžce zápasí.

Pak si recenzentka z hlediska neznalosti problematiky nevěděla úplně rady s použitou terminologií. Například polský pojem Zaolzie není možné překládat jako Záolší, byť se řeka oficiálně nazývá Olše, ale jde o pohled z polské strany za řeku Olzu (jak se tok nazývá polsky, ale i původně, Olše je název přidělený uměle českými administrátory); takže Záolším by byla míněna polská část Těšínska, zatímco v našem případě by šlo o jakési Předolší (geograficky, etnograficky, kulturně a politicky se pojmy české Těšínsko a Záolží rovněž nepřekrývají). Kritička také shledává nepřesnost v mém vyjádření „autor vypráví“. Inu, vypráví vypravěč, jak se jistě dozvěděla na přednáškách z naratologie, ovšem autor nejen vypráví (například v první osobě), ale také zobrazuje, ba dokonce líčí (tento pojem ovšem nemají strukturalisté v lásce). Takový přístup mi přijde jako dogmatické aplikování vyčtených či naučených pouček v rámci literárněkritického diskursu, ale zároveň to vypovídá o recenzentčině dosud malé odborné zkušenosti.

Jistě – velikost kritika se měří jeho nároky, jak napsal Ilja Hurník v parodii jednoho Čapkova apokryfu v souboru *Trubači z Jericha*, ale nemám dojem, že by bylo třeba shledávat až tolik nedostatků v této méj skromné monografii o W. Sikorovi, primárně určené zájemcům z řad veřejnosti (nikoli kabinetním vědcům, jelikož o Sikorovi nikdo na bohemistice, dokonce ani na polonistice učit nebude snad s výjimkou ostravského dr. Zdeňka Smolky v rámci jeho přednášek o regionální literatuře na širším Ostravsku). Z rozsahových důvodů nebylo ani možné se analyticko-interpretace věnovat Sikorovým jednotlivým dílům podrobněji, spokojil jsem se tedy s pojednáním především o žánrové, formální, kompoziční, jazykové, tematické, motivické problematice s občasnými komparativními postřehy. Další vhledy by zabraly cca 100 stran textu (na to nebyl čas a ani prostředky), abych s tím byl pak

články nebo studie věnované těmto spisovatelům pokračujícím v rodové linii nebo zohledňujeme kritiku jiných autorů (v těchto případech mj. Kazimierze Kaszpera nebo Lydie Romanské).

¹² Z toho je patrné, že Aneta Damborská nezná nejen naše dřívější práce, kde jsme se věnovali jednotlivým literárním generacím v polské literatuře českého Těšínska (Martinek 2006; 2015 b), nezná totiž literárněhistorický kontext této literatury vůbec.

¹³ Přitom jsme provedli syntézu regionalistické problematiky v naší knižně vydané práci *Region, regionalismus a regionální literatura* (Opava 2007), v níž je rovněž celá řada odkazů na českou i zahraniční literaturu k dané problematice, kupodivu se z ní jiní doktorandi, a to z FF či PdF UP v Olomouci, dokázali poučit, jak je patrné z citací.

sám spokojen, ovšem s ohledem na implikovaného čtenáře to nebylo nutné, takže snad příště a při jiné příležitosti třeba podpořené kýženým grantovým projektem.

Každopádně jsem rád, že se knize o W. Sikorovi dostalo dalšího ohlasu, když se k ní již vyjádřili například S. Tabol v slavistickém periodiku *Studia Slavica – Slovanské studie*, J. Kubíček v *Časopise Matice moravské*, M. Hrabal v *Kulturních novinách*, I. Harák v *Dobré adrese*, J. Chrobák v *Textech*, Sz. Broda v *Těšínsku*, Cz. Rudnik ve *Zwrotu*, K. Tafuť v katovickém časopise *Nowa Biblioteka*, U. Kowalska v poznaňském časopise *Slavia Occidentalis*, L. Engelking v krakovských *Kontekstach Kultury*, M. Orski ve vratslavské *Odrze*, M. Taneski v nitranském *Litikonu*, podle nichž je tato studie obsahově a metodologicky dobře zvládnutá. Nejsem ani přehnaně nesebekritický vůči námitkám literární kritičky, bohužel chabě zdůvodněným. Jistě jde v případě A. Damborské o výbornou studentku a doktorandku, jejíhož názoru si vážím, pouze mi přišlo místy přemrštěné, jak říká české přísloví, jít s kanónem na vrabce, tedy na brožurku o jednom místním těšínském spisovateli napsanou „ku pokrzepieniu serc“ aplikovat těžkou literárněvědnou a teoretickou tonáž. Mojí chybou ovšem je, že jsem měl zájem na tom, aby byla tato knížka recenzována v tak prestižním literárněvědném časopise, jaký *Bohemica Olomucensia* bezesporu představuje.

Pokud je Aneta Damborská v závěru svého příspěvku přesvědčena o tom, že moje monografie o W. Sikorovi v edici *Spisovatelé Těšínska* nebude inspirující pro další potenciální autory, kteří by se zajisté měli poučit z mých chyb, tak se mýlí, jiní nezaujatí recenzenti takový názor nezastávají a já si stojím na svém. A proč by měla být tato dosud mně neznámá doktorandka vůči mé studii zaujatá? Jelikož byla proti mně poštvána jedním olomouckým literárním vědcem, který blokuje zveřejnění mých odborných příspěvků coby jejich (tzv. anonymní) oponent v jistých literárněvědných sbornících a časopisech z důvodů pro mne naprosto nepochopitelných a nepřijatelných.“ (Martinek 2017: 159–162.)

1.2 Omyly a lži v bakalářské práci Soni Matušné

Výše vzpomenutá Aneta Damborská sice přesvědčovala čtenáře své recenze o tom, že ji považuje za „první vlaštovku« z několikrát připomínané edice *Spisovatelé Těšínska*, u níž se budou další tvůrci zpracovávající autorské monografie více učit z chyb nežli se jí inspirovat“, ale opak je pravdou. Vyslovených věcných, ba ani koncepčních chyb v naší dřívější práci není tolik, jak jsme dokladovali, aby se z ní jiní tvůrci autorských monografií poučili, místo, aby se jí inspirovali.

Co se týče inspirace, je zřejmé, že námi záměrně nevyužitý prostor k soupisu a pak hodnocení Sikorovy publicistiky, což jsme již metodologicky zdůvodnili, vnukl téma studentce brněnské polonistiky Soni Matušné k napsání bakalářské práce *Fejetonistická tvorba Władysława Sikory* (Masarykova univerzita, 2017; vedoucí práce Mgr. Renata Buchtová, Ph.D.). Ta k naší práci o Sikorovi výhrady neměla (nebyla k tomu poštvána ani vedoucí bakalářské práce, která ji pro změnu ignorovala, ačkoli šlo o zcela zásadní zdroj jak materiálový, tak interpretační), vyjadřovala se o ní uznale (citovat nebudeme, práce je dostupná na internetových stránkách MU v Brně), pouze našla jednu drobnou faktickou chybu, k níž se ještě vrátíme, ale na niž jsme zanedlouho narazili při dalším výzkumu a opravili ji při jiné příležitosti (při poměrně dlouhodobém a náročném výzkumu a poté syntetizující práci na autorské monografii právě o Gustawu Morcinkovi, která je v současné době, tj. v červnu 2022, ve stadiu přípravy do tisku), tedy ještě před odevzdáním bakalářské práce Matušné k obhajobě.¹⁴

Jak jsme již uvedli v naší předchozí monografii o Pawłu Kubiszovi (Wrocław 2020), ale v daném kontextu jsme nyní nuceni fakta znovu zopakovat, politování hodnou skutečností

¹⁴ Sikorova hra pro děti napsaná pro loutkové divadlo Bajka v Českém Těšíně *O tym, jak Zuzanka poszła w kumy do utopców* („O tom, jak se Zuzanka vydala za kmotra vodníkům“; prem. 1980) byla adaptací pohádky Gustawa Morcinka. (Ze Sikorovy pozůstalosti jsme měli k dispozici pouze texty her, poznámka o adaptaci v nich nebyla; posléze jsme se o úpravě dozvěděli z brožurky programu tohoto divadla.)

je v tomto případě praxe citování naší zcela samostatně napsané monografie o W. Sikorovi v bakalářské práci Matuszné, a to tímto, zcela nepřijatelným, způsobem: MARTINEK, Libor a SIKORA, Władysław. *Władysław Sikora: (monografie)*. Opava: Literature & Sciences, 2015. Nejenom že na tomto místě závazně prohlašujeme, že jsme naši monografii o zasloužilém těšínském spisovateli napsali bez jakékoli cizí pomoci a bez jakýchkoli podpůrných, monograficky založených materiálů (čerpali jsme ovšem z literární pozůstalosti W. Sikory uložené prozatím v jeho bytě v péči jeho manželky a syna ku prospěchu výstupu z našeho bádání), ale v době, kdy monografie vznikala, byl navíc W. Sikora těžce nemocen (progresivní sklerózou), nekomunikoval a nezúčastnil se ani křtu knihy v těšínské kavárně a čítárně AVION – NOIVA dne 12. 3. 2015. Logicky by se nabízela ještě otázka, zdali jsme na monografii nepracovali dříve, kdy byl Sikora v pořádku a s jeho pomocí. Nikoli a máme na to svědky – manželku, paní Helenu Sikorovou a syna Jacka Sikoru, a ti byli také přítomni tomu, že jsme si proti podpisu pouze a jedině vypůjčili materiály z literární pozůstalosti spisovatele a v pořádku je zase vrátili.

Na náš dotaz zasláný autorce diplomové práce a její vedoucí prostřednictvím elektronické e-mailové komunikace, proč k tak zavádějícímu citování naší monografie o W. Sikorovi došlo, nebyla ani jedna z oslovených osob schopna uspokojivě odpovědět; vedoucí práce ji dokonce ani nečetla (sic!), přestože od jejího vydání k odevzdání a posléze obhájení diplomové práce uběhly dva roky.

Skutečně to fakticky vypovídá o rozhledu po literatuře týkající se regionálního písemnictví vedoucí práce Renaty Putzlacher-Buchtové, která ostatně pochází z českého Těšínska, kde po dlouhou dobu žila a pracovala, a kde byla monografie k nabytí v polském knihkupectví na Čapkově ulici a v sekretariátu Kongresu Poláků v ČR, ale také v Zemské knihovně v Brně (po vydání knihy byly odeslány povinné výtisky do knihoven), zároveň však o metodicky nesprávném vedení diplomové práce jako takové, když se její autorka s monografií nepochybně seznámila, neboť z ní konkrétně citovala. Diplomantka svůj text rozhodně konzultovala s vedoucí své práce, jak nám sdělila v e-mailové korespondenci.

Domníváme se, že dvojí autorství bylo chybně uvedeno v databázi Národní knihovny. Pátrali jsme po tom, proč. Dostalo se nám od příslušné (nejmenované) knihovnice vysvětlení, že v přílohách bylo zveřejněno několik básní Sikory v našem překladu do češtiny, takže napsala MARTINEK – SIKORA, Władysław Sikora... S knihovnicí jsme si věc vysvětlili v e-mailové korespondenci, pak to na stránkách on-line katalogu Národní knihovny ČR opravila. (Korespondenci máme archivovanou.)

Dále jsme iniciovali jednání na děkanátu FF MU ohledně práce s prameny v této diplomové práci obhájené na katedře polonistiky. Něco se s tím mělo provést, jak nám bylo přislíbeno i proděkanem dr. Josefem Šaurem, ale neprovedlo, čímž pochopitelně nemyslíme zásahy do textu diplomové práce, ale upozornění na příslušných webových stránkách, že v práci nejsou správně citovány prameny.

Není vyloučeno, že Matušná zřejmě vyvodila ze zápisu v NK nesmyslný závěr ve své bakalářské práci, i když v titulu knihy a ani v tiráži nebo ediční poznámce nic takového neuvádíme! Lživé tvrzení, naprostý výmysl zaviněný nedbalostí, bylo Matušnou formulováno takto: „V teoretické části, v níž jsem se věnovala životu a tvorbě Władysława Sikory, jsem nejčastěji čerpala z odborných publikací významného českého badatele Libora Martinka, který se tímto polsky píšícím autorem z českého Těšínska v porovnání s jinými českými či polskými badateli zabývá nejčastěji a více do hloubky. Martinek v roce 2015 dokonce [sic!] ¹⁵ vydal knížku s názvem Władysław Sikora: (monografie), na které společně se Sikorou pracovali [sic!!!]. Tato publikace byla mým výchozím bodem po celou dobu psaní této bakalářské diplomové práce.“ (Matušná 2017: 71.)

Proč studenty brněnské polonistiky někdo neinstruuje, minimálně v diplomovém semináři, že mají vycházet primárně z knihy jako zdroje a nikoli z internetu? Ba dokonce

¹⁵ Čemu se Matušná diví? Neznala naše relativně početné dřívější knižní práce o literatuře z českého Těšínska, včetně dříve publikovaných článků a studií o W. Sikorovi? Některé z nich jsou přitom dostupné i na internetových stránkách časopisů.

bychom mohli pojmout podezření, že tento nesmysl schválila a nijak nekomentovala vedoucí práce, protože se jí buď nechtělo, chtěla nás tímto dehonestovat nebo má vůči nám (jako autorovi monografie) jakousi averzi! To lze ovšem těžko prokázat, i když jsme s Putzlacherovou-Buchtovou na to téma rovněž vedli korespondenci (jistěže ji máme archivovanou).

Jaká je úroveň bakalářské práce Matušné, je možné se dozvědět z posudků vedoucího a oponenta. Vedoucí ovšem vytkla diplomantce pouze neobratné formulace ve stylu práce a dalších zjevných chyb či nedostatků si již nevšímala (nebo si je nebyla schopna uvědomit?). Oponent Mgr. Roman Madecki, Ph.D., připojil přeci jen několik kritických poznámek, přičemž zde již neřešíme, co vlastně všechno Matušná jako ztělesněná plagiátorka převzala z naší monografie o W. Sikorovi a nenamáhalo se to uvést:

„Analýze fejetonistické tvorby W. Sikory předchází poměrně rozsáhlý úvod, v němž se diplomantka věnuje historii Těšínského Slezska, jeho kultuře a polsky psané literatuře a také životu a tvůrčím aktivitám vybraného autora. Tuto část práce lze chápat jako výklad na téma širšího společenského a kulturního kontextu, v němž autor tvořil. Za důležité považuji konstatování autorky, že generace, k níž W. Sikora patřil, se odklonila od úzce chápaného regionalismu a dřívější primární funkce polsky psané literatury Těšínského Slezska, jež spočívala v zachování a posilování národní identity místního obyvatelstva polského původu (s. 14, 16). V úvodu kapitoly *Generace Prvního rozletu* se však autorka dopustila závažné chyby, když mezi spisovatelské vzory této generace zahrnuje také meziválečného avantgardního autora, jímž má být, jak autorka tvrdí na s. 17, Cyprian Kamil Norwid (1821–1883).“¹⁶ (Madecki 2017: nestr.)

Další výtky brněnského polonisty k práci Matušné jsou tyto: „Kapitola 4 se věnuje motivům v tvorbě W. Sikory. Vzhledem k tomu, že tato problematika úzce souvisí s vytčeným cílem práce, je tato kapitola příliš stručná (s. 33–34). Následuje poslední kapitola věnovaná třem cyklům Sikorových fejetonů. V této části práce chybí především charakteristika fejetonu jako žánru, i když v mnoha literárněvědných i jazykovědných publikacích lze definici a znaky fejetonu nalézt (např. E. Bańkowska, A. Mikołajczuk. *Praktyczna stylistyka nie tylko dla polonistów*).¹⁷ Znaky uváděné na s. 35 hodnotím jako zcela nedostatečné. Obsahovou analýzu jednotlivých cyklů i textů autorka sice provedla (podkapitoly 5.1–5.3), zdá se však, že tato analýza dospěla jen k obecným a vágním závěrům. Ani jazyková analýza nebyla provedena správně, dá-li se o nějakém rozboru jazykové stránky Sikorových fejetonů vůbec mluvit. Na několika místech se sice hovoří o specifických rysech autorského stylu W. Sikory, avšak o těchto rysech se dále nic podstatného nedovídáme. Výjimkou jsou několikrát zmiňované neologismy (s. 18, 37, 40, 72), avšak po těchto zmínkách nenásleduje žádný rozbor konkrétních jednotek. Na několika místech diplomantka zdůrazňuje nezbytnost objektivního přístupu ke zkoumaným skutečnostem. V polském resumé se však tímto základním požadavkem sama neřídí, tvrdí-li, že polskou menšinu Češi často neuznávali nebo k ní přistupovali s jistou rezervou.“ (Ibid.)

Nicméně ani oponent se s naší původní monografií o W. Sikorovi neseznámil, a to i přes její snadnou dostupnost v Brně. Pak by totiž nemohl (nebo snad mohl, vše dovoleno?) v závěru svého posudku nepravdivě napsat: „Domnívám, že diplomantka vcelku prokázala

¹⁶ Norwidovo jméno v původní práci o Sikorovi, ale i zde, zmiňujeme jedině v citátu recenze kritika B. S. Kundy Sikorovy sbírky *Lato*, jemuž šlo o připodobnění ve sféře lidovosti, což je možné si snadno ověřit v kapitole *Počátky literární tvorby Władysława Sikory*.

¹⁷ Proč Madecki nedoporučuje autorce česky napsané bakalářské práce a Češce původem rovněž české nebo i polské práce z genologie, ale místo toho z polské stylistiky, když existuje rovněž vhodnější *Słownik gatunków literackich* (Bielsko-Biała 1999) Marka Bernackého a Marty Pawlus? Zmíníme například *Encyklopedii literárních žánrů* (Praha – Litomyšl 2004) autorů Dagmar Mocné, Josefa Peterky a kol., *Úvod do studia genologie* (Praha 2013) Pavla Šidáka, popřípadě alespoň heslo Fejeton ve *Slovníku literární teorie* (Praha 1984) v redakci Štěpána Vlašína. (Samozřejmě nemůžeme uvádět všechny příručky, studie a encyklopedie na dané téma.)

schopnost práce s odbornou literaturou, ke které dokonce přistoupila občas i kriticky...“ (Ibid.) Právě, že neprokázala! Inu, stále platí úsloví *Hic Rhodus, hic salta!*¹⁸

1.3 Závěrem k podkapitolám 1.1 a 1.2

Závěrem k oběma polemicky laděným, avšak na pravou míru některá fakta, podivné názory či pouhé dojmy uvádějícím podkapitolám by bylo možné podotknout, že v přípravě diplomantů bohemistiky či polonistiky dvou různých univerzit se stále objevují závažné mezery, které mají za následek značné zmatky v kritickém diskursu a práci s prameny.

Dnes je tomu ponejvíce tak, že si studenti stahují informace z internetu a (jak je vidět) z chybných informací vyvozují *nolens volens*¹⁹ nesprávné, ba dokonce lživé závěry, místo toho, aby četli knihy a šli *ad fontes*²⁰. Nicméně při nedbalosti (mnohdy ignoranci sekundární literatury k tématu) vedoucích diplomových prací,²¹ pak i jejich oponentů, bez řádného prověření faktů obsažených v kritikách v příslušných redakcích či redakčních radách odborných časopisů, jsme poměrně skeptičtí k tomu, že by se v dohledné době měla situace změnit. Díky příkladům, které jsme výše uvedli, máme pocit, že se zde ještě pohybujeme v nějaké literárněvědné mateřské školce.

¹⁸ Zde je Rhodus, teď skoč! Přeneseně: Tady a teď předved' / ukaž, co umíš!

¹⁹ Chtíc nechtíc. ať již chtějí nebo nechtějí.

²⁰ K pramenům.

²¹ Ostatně si můžeme položit otázku, jaké jsou odborné kompetence Renaty Putzlacher-Buchtové, když sama nezvládla řádně připravit k obhajobě svou doktorskou disertační práci *Postać zbójnika Ondraszka w literaturze Śląska Cieszyńskiego* (Putzlacher 2009). Jak upozornila profesorka Opolské univerzity v Opole dr hab. Krystyna Kossakowska-Jarosz ve svém oponentském posudku práce Putzlacherové ze dne 25. 2. 2009, objevují se v ní četné nedostatky, zejména v metodologické a interpretační rovině nebo v práci s literaturou a prameny. Rovina metodologická: „Niestety, nie można stwierdzić, że cała rozprawa została napisana przy wykorzystaniu nowych narzędzi i procedur analitycznych umożliwiających przy tym swoistą rehabilitację pisarstwa zaliczanego do popularnego obiegu, rekonstrukcję charakterystycznego dlań systemu komunikacyjnego i związanych z nim funkcji społecznych. Wielorakość metodologiczna sprawiła, że dysertacja zawiera bardziej udane i gorsze fragmenty.“ Rovina interpretační: „Zupełnie chybiony jest np. układ autorski przy prezentowaniu utworów z Ondraszgowymi treściami. Wiedza o cieszyńskiej literaturze z Ondraszgowym tematem staje się rozproszona, a słownikowe w charakterze notki o poszczególnych twórcach ani nie porządkowały materiału, ani nie umożliwiły pogłębionego wnioskowania o kulturze literackiej tej ziemi, nie dawały satysfakcjonującego obrazu fenomenu cieszyńskiej literatury, ani jasności co do znaczenia zbójniczej tematyki dla pisarzy tego terenu. Autorce przy strategii opisu trudno było wyjść ponad streszczenia utworów. Gdyby w tym zakresie Pani Renata Buchtová zdołała uwolnić się od obciążenia dziedzictwem skostniałych badań historii śląskiej literatury, pewnie łatwiej przyjąłaby inne kryterium organizacji tworzywa, choćby układ typologiczny stawiający w centrum analitycznych operacji warianty ujmowania postaci: m.in. Ondraszek ludowy heros, obrońca społeczny, figura baśniowa itd. uniknęłaby wtedy irytującej fragmentaryzacji rozważań a sobie stworzyłaby szansę kształtowania nowej »przedmiotowości« w Ondraszologicznym dyskursie w wielu jego aspektach. Autorski schemat nie uchronił Doktorantki od kłopotów z przyporządkowaniem materiału, (...)“ Práce s literaturou a prameny: „Regionalizm wszak wyrastał wtedy na podłożu etnicznym: językowo-kulturowym, zamykał się więc na racje drugih. Bywało zatem, że tak polscy, jak i czescy pisarze i uczeni okresowo ulegali nacjonalizmowi, co w swojej dysertacji podkrešlała Pani Renata Buchtová. Nie powiazała jednak tego zjawiska z plynącą z Niemiec tradycją Heimatliteratur, szczególnie odmianą literatury ziemi rodzinnej, niechętniej obcości i kosmopolityzmowi narastajácemu w miastach. A przeciwieš w dobie objętej badaniami Doktorantki nabierała ona agresywnych cech w postaci literatury krwi i ziemi (Blut- und Boden-Literatur) czy literatury pogranicza (Grenzlandliteratur). Hasła regionalistyczne wszelako dynamizujące rozwój literatury regionalnej z powodzeniem przenikały granice państwowości. W czeskich badaních ostatnio proces ów przejrzyšcie omówił Libor Martinek w ksiázce *Region, Regionalismus a regionální literatura (Studie)*, (Opava 2007). Szkoda, že Buchtová do tej pozycji nie sięgnęła.“ (Kossakowska-Jarosz 2009: 1–2; tento citát, jenž má vztah k postavě zbojníka Ondraše a k regionalismu na Těšínsku, s laskavým svolením čtenáře nepřekládáme do češtiny, abychom nebyli obviněni z nějaké podjatosti; oponentský posudek je ostatně volně dostupný na webových stránkách MU v Brně.)